

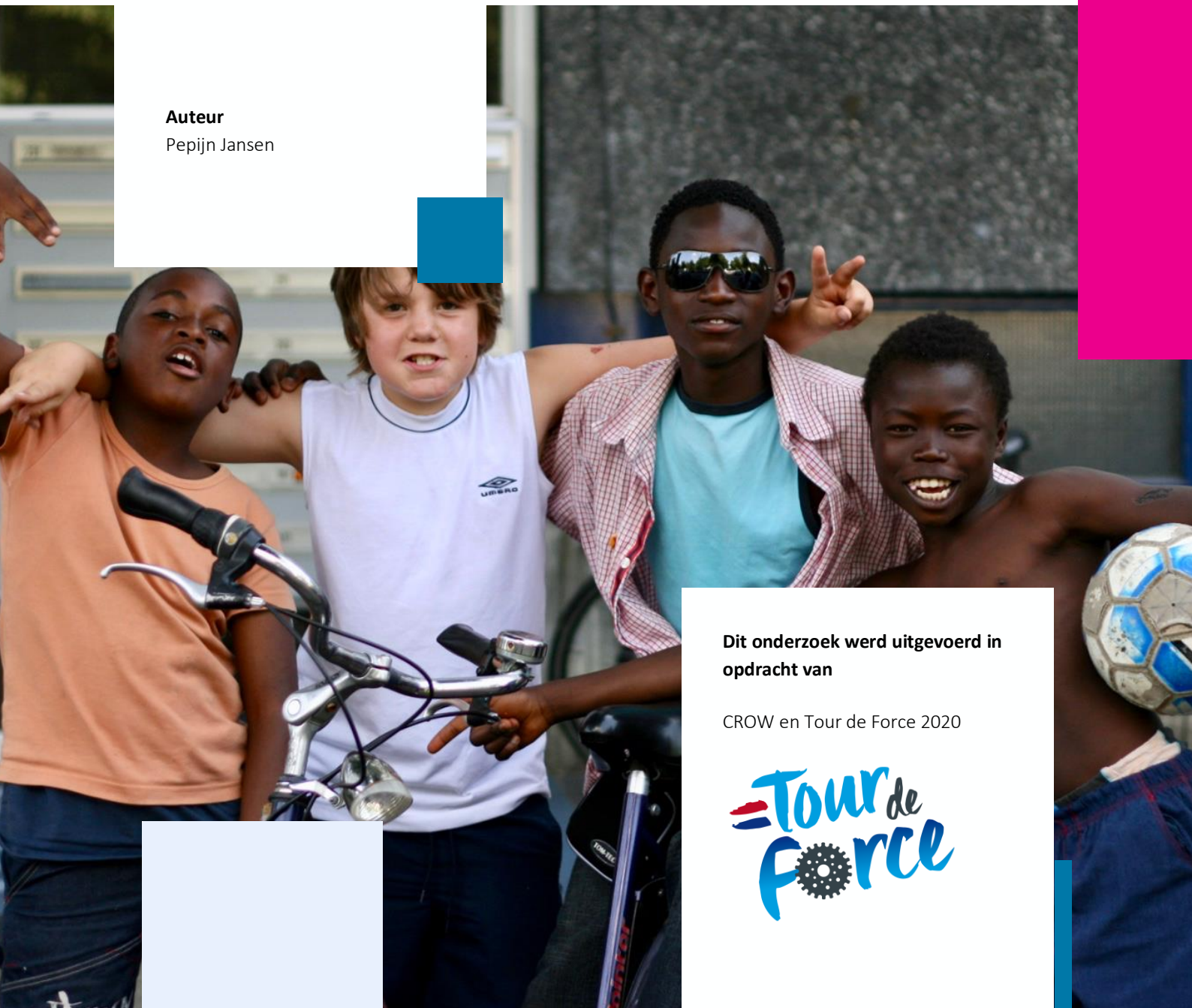
Eindrapportage Fietsgedrag kinderen

Maart 2019, Utrecht

Auteur

Pepijn Jansen

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van

CROW en Tour de Force 2020

© 2019 Labyrint Onderzoek & Advies

Amerikalaan 203
3526 VD Utrecht

T: +31 (0)30 262 71 91

E: info@labyrinthonderzoek.nl

W: www.labyrinthonderzoek.nl

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag - door iemand anders dan de opdrachtgever - worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4
1.1. Aanleiding onderzoek	4
1.2. Methodologie	4
1.3. Doelgroep	5
1.4. Respons	5
2 Fietsend naar school	7
2.1. Op de fiets naar school	7
2.2. Afstand van huis naar school	8
3 Niet op de fiets	9
3.1. Alternatieven voor de fiets	9
3.2. Redenen om niet te fietsen	10
3.3. Veilige route naar school?	11
4 Fietsbezit en leren fietsen	13
4.1. Fietsbezit en conditie van de fiets	13
4.2. Fietsbezit en op de fiets naar school	14
4.3. Leren fietsen	14
4.4. Fietsen buiten school	15
5 Conclusie	17
Bronvermelding	19
Bijlage 1: Cijfers	20
Bijlage 2: Vragenlijst ouders	21
Bijlage 3: Vragenlijst kinderen	25

1

Inleiding

In Nederland wordt nog steeds het meest gefietst van alle landen in de wereld. Minder bekend is dat in veel gemeenten duizenden kinderen opgroeien die niet meer als vanzelfsprekend leren fietsen en ook geen verkeersexamen meer doen op de basisschool. In Rotterdam deed bijvoorbeeld in 2018 maar 35% van de scholen mee met het verkeersexamen en in Amersfoort zelfs maar 10%. De scholen gaven aan dat de helft van de kinderen niet kon fietsen. Het is echter onduidelijk in hoeverre de situatie in Rotterdam en Amersfoort uniek zijn of dat deze ook geldt voor andere gemeenten.

1.1. Aanleiding onderzoek

Het is de ervaring van experts uit het veld dat de voorbeelden van Amersfoort en Rotterdam ook gelden voor de andere grote gemeenten. Dit onderzoek brengt in beeld hoe het in verschillende steden, groot en klein, in Nederland is gesteld met de fietsvaardigheid van basisschoolleerlingen, en of zij op de fiets naar school gaan. Verschillende partijen die kennis hebben van het veld van wijken en wijkontwikkeling hangen de hypothese aan dat het fietsgedrag in achterstandswijken significant lager is dan in andere wijken en afneemt. Dit in combinatie met bijvoorbeeld de alarmerende berichtgeving over de gezondheidsontwikkeling in achterstandswijken (mensen in lagere sociale klassen leven beduidend ongezonder, met name door rookgedrag en te weinig beweging, zie o.a. Inspectie voor de Gezondheidszorg, 2013) zorgt ervoor dat er behoefte is aan onderzoek om te kijken in hoeverre deze hypothese klopt. De onderzoeksvraag luidde:

Hoe is het gesteld met het fietsgedrag en fietsbezit van kinderen op de basisschool in Nederland?

1.2. Methodologie

Voor dit onderzoek is een korte vragenlijst ontwikkeld die is uitgezet onder 19 scholen. Deze enquête is online en op papier uitgezet en door interviewers van Labyrinth afgenomen en/of uitgedeeld op de verschillende scholen. Door middel van de enquête is inzicht vergaard aangaande het fietsgedrag van een grote groep kinderen. Het grootste deel van de vragenlijsten is ingevuld door ouders. Een kleiner deel door kinderen zelf, met name kinderen uit groep 7 en 8. Voor de kinderen was de vragenlijst iets aangepast: vragen waren versimpeld en omgeschreven naar de "jij-vorm". Verder was de inhoud van de vragen hetzelfde.

1.3. Doelgroep

Het onderzoek is uitgevoerd onder ouders en kinderen van verschillende basisscholen in steden (grote en kleine) waarvan bekend is dat er sprake is van een grote diversiteit als het gaat om culturele- en sociaaleconomische achtergrond van de inwoners. Onder grote steden verstaan we steden met meer dan 200.000 inwoners. De kleine steden vallen tussen de 40.000 en 200.000 inwoners. De kleine steden waar het onderzoek is uitgevoerd zijn: Arnhem, Dordrecht en Leiden; en de grote steden zijn: Almere, Eindhoven, Rotterdam en Utrecht. Almere ligt net boven de genoemde grens en zou dus bij een iets andere indeling onder de andere categorie vallen. Het is echter een snel groeiende stad met veel kenmerken van een grote stad en is op basis daarvan onder de categorie “groot” geschaard. De keuze voor de steden was van praktische aard: het bleek lastig om scholen over te halen om deel te nemen aan het onderzoek omdat leerkrachten en directie te maken hebben met een erg hoge werkdruk en het vaak niet zagen zitten een onderzoek erbij te doen. Daarnaast worden basisscholen erg veel benaderd voor onderzoek, wat sommige scholen “onderzoeksmoe” heeft gemaakt. In de genoemde steden waren scholen te vinden die wel wilden deelnemen.

Er is binnen deze steden gekozen voor basisscholen die zich in verschillende typen wijken bevinden. Hierbij was in de opzet gekozen voor een uitsplitsing tussen kansarme en kansrijke wijken of buurten. In de analyse blijkt nu echter dat een derde tussencategorie wenselijk is voor de grote steden, voor wijken die wat betreft de verschillende kenmerken hier tussenin vallen. Daarom is er in de eindrapportage gekozen voor drie categorieën wijken, met de kenmerken zoals aangegeven in tabel 1. Daarmee dient te worden opgemerkt dat sommige cijfers tussen categorieën overlappen en dat de keuze voor een categorie is gebaseerd op een combinatie van meerdere cijfers. In de verdere rapportage zal deze drie-splitsing worden gehanteerd.

Tabel 1: Categorisering van wijken op basis CBS gegevens

CBS gegevens	Wijk type 1	Wijk type 2	Wijk type 3
Gemiddeld inkomen per inwoner	< 22K	23 – 30K	> 30K
Percentage personen uit laagste 40% inkomens	> 45%	30 – 45%	< 30%
Percentage personen uit hoogste 20% inkomens	< 12%	12 – 30%	30 – 54%
Percentage huishoudens uit laagste 40% inkomens	> 52%	19 – 52%	< 16%
Percentage huishoudens uit hoogste 20% inkomens	< 10%	10 – 30%	> 39%
Percentage huishoudens onder of rond sociaal minimum	> 10%	2 – 7,5%	< 2%
Percentage sociale woningbouw	> 39%	7 – 20%	0 – 7%
Gemiddelde WOZ waarde	< 155K	170 – 260K	> 345K
Percentage niet-Westerse allochtonen	27 – 64%	7 – 21%	3 – 8 %
Percentage laagopgeleid	40 – 68%	31 – 43%	31 – 36%
Percentage hoogopgeleid	6 – 27%	22 – 36%	35 – 45%

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Kerncijfers Wijken en Buurten 2015-2018

1.4. Respons

Na opschoning van de data zijn er gegevens van 574 schoolgaande kinderen verzameld door middel van de vragenlijsten. De volgende tabel toont de verdeling van de respons onder de verschillende type wijken in de verschillende typen steden. Opgemerkt dient te worden dat type 2 wijken het minste zijn betrokken in dit onderzoek, omdat het zich met name richtte op kansarme en -rijke wijken. Daardoor is dit type wijken in kleine steden helemaal niet aan bod gekomen. In de grote steden bleek het noodzakelijk dit onderscheid te maken.

Tabel 2: Respons per stad en wijk type

Type wijk	Grote steden	Kleine steden	Totaal
Type 1	19%	26%	45%
Type 2	11%	0%	11%
Type 3	24%	20%	44%
Totaal	53%	47%	100%

De spreiding van de respons over verschillende groepen op de basisscholen staat hieronder weergegeven. Het grootste aantal kinderen zit in groep 6, 7 en 8 – de groepen waarbinnen men kan verwachten dat er meer wordt gefietst. Dit hogere aantal is bereikt doordat deze groepen vaak zelf de vragenlijst hebben kunnen invullen in de klas.

Tabel 3: Respons per groep van leerlingen

Groep	1	2	3	4	5	6	7	8	Totaal
Respons	6%	6%	7%	10%	12%	17%	23%	20%	100%

2

Fietsend naar school

Of kinderen naar school fietsen is een belangrijke pijler in dit onderzoek. Dit hoofdstuk geeft inzicht in hoeveel kinderen uit het onderzoek wel of niet naar school fietsen. Ook laten we zien wat de alternatieven zijn waar ouders (en kinderen) voor kiezen, indien zij niet of slechts één of enkele dagen in de week naar school fietsen.

2.1. Op de fiets naar school

Omdat wordt vermoed dat met name in de wijken met een lage Sociaaleconomische Status (lage SES), oftewel type 1 wijken, er minder kinderen op de fiets naar school gaan, hebben we gekeken naar de verschillen tussen de verschillende typen wijken en verschillen tussen grote en kleine steden. In totaal gaat 70% van de kinderen één of meer dagen per week op de fiets naar school, en 30% nooit. Volgens cijfers van het CROW gaat ongeveer 2/3e van de basisschoolkinderen lopend of op de fiets naar school (CROW, z.d.). Deze cijfers zijn in dit onderzoek dus iets hoger.

Ook blijkt uit dit huidige onderzoek een groot verschil tussen de verschillende typen wijken. In tabel 3 hieronder is te zien dat 48% van de kinderen in type 1 wijken (met een lage SES) in grote steden niet op de fiets naar school gaat, en 37% van deze groep in de kleine steden. Vergeleken met type 3 wijken (respectievelijk 18% en 23% voor grote en kleine steden) is dat percentage zeer hoog.

Tabel 4: Percentage kinderen dat op de fiets naar school gaat

	Grote steden				Kleine steden			Totaal		
	Type 1	Type 2	Type 3	Totaal groot	Type 1	Type 3	Totaal klein	Type 1	Type 3	Totaal
Ja of soms ¹	52%	82%	82%	72%	63%	77%	69%	59%	79%	70%
Nee	48%	18%	18%	28%	37%	23%	31%	41%	21%	30%

Daarnaast hebben we gekeken hoeveel dagen per week kinderen die wel op de fiets gaan, naar school fietsen. Van de kinderen die op de fiets naar school gaan, gaat ongeveer 46% 5 dagen per week op de fiets. 9% gaat 4 dagen per week, 16% 3 dagen, 13% 2 dagen en 15% 1 dag per week op de fiets naar school. Deze percentages zijn redelijk gelijk per type wijk en stad, behalve dat in de type 1 wijken in kleine steden 60% 5 dagen per week op de fiets gaat.

¹ In de vragenlijst waren “Ja” en “soms” verschillende antwoordcategorieën op de vraag of een kind op de fiets naar school gaat. Hier zijn deze samengevoegd, omdat blijkt dat deze door elkaar zijn gebruikt door respondenten. Deze kinderen gaan in ieder geval 1 dag, meestal meerdere dagen per week op de fiets naar school.

2.2. Afstand van huis naar school

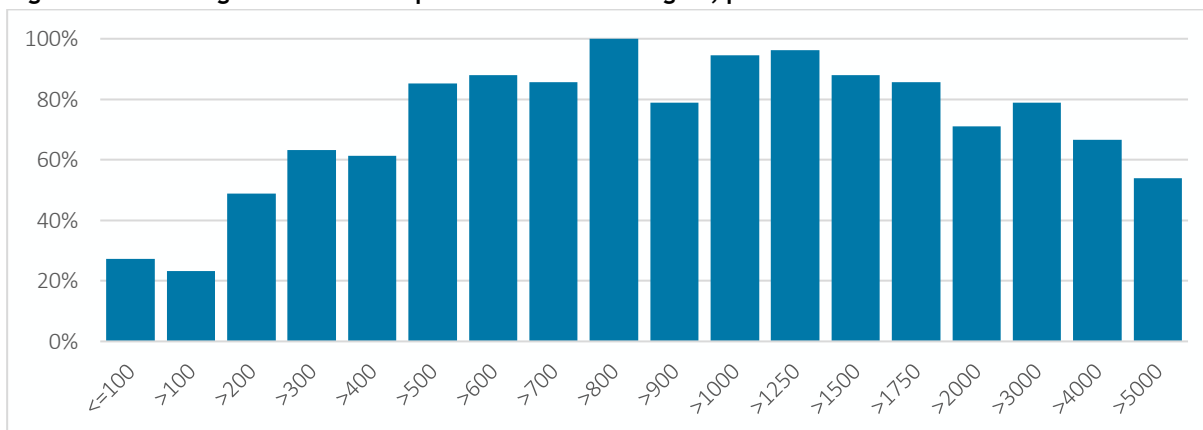
De afstanden die kinderen moeten afleggen naar school zijn ook meegenomen in dit onderzoek. De afstanden zijn berekend op basis van postcodes. Daaruit is gebleken dat mensen gemiddeld rond de 900 meter van de basisschool wonen in type 1 wijken in zowel grote als kleine steden en type 3 wijken in kleine steden. In type 3 wijken in grote steden woont men echter gemiddeld bijna 2750 meter van school.

Tabel 5: Gemiddelde afstand naar school

Soort wijk	Grote steden	Kleine steden	Gemiddeld
Type 1	870 meter	923 meter	906 meter
Type 2	860 meter	N.v.t. ²	860 meter
Type 3	2747 meter	926 meter	1904 meter
Gemiddeld	1832 meter	924 meter	1380 meter

Figuur 1 toont het percentage kinderen dat altijd of soms op de fiets naar school gaat, uitgesplitst naar de afstand van huis tot school. Hierbij dient dus te worden opgemerkt dat met name in de type 3 wijken in grote steden deze afstand gemiddeld hoger ligt, dus een groot deel van de grotere afstanden toont vooral deze kinderen.

Figuur 1: Percentage kinderen dat op de fiets naar school gaat, per afstand huis tot school

² In kleine steden zijn geen type 2 wijken meegenomen in dit onderzoek.

3

Niet op de fiets

In dit hoofdstuk wordt besproken welke alternatieve vervoersmiddelen ouders kiezen als hun kinderen niet op de fiets naar school gaan, en waarom de kinderen niet op de fiets gaan.

3.1. Alternatieven voor de fiets

Als kinderen nooit of soms op de fiets naar school gaan, is gevraagd voor welk alternatief er wordt gekozen op de dagen dat ze niet op de fiets gaan. Respondenten konden hier meerdere antwoorden op geven. De percentages in de tabel hieronder laten zien hoeveel procent van de respondenten die zegt dat het kind niet of soms op de fiets gaat voor een specifiek antwoord heeft gekozen.

56% van de ouders van kinderen die niet of soms op de fiets gaan, brengt de kinderen wel eens met de auto naar school en dat is over het algemeen genomen ook het meest voorkomende alternatief. In type 3 wijken in grote steden wordt maar liefst 83% van de kinderen die niet of soms fietsen wel eens met de auto wordt gebracht, oftewel 46% van het totaal aantal kinderen. Omgerekend naar het percentage van het totaal aantal kinderen in dit onderzoek, ligt het gemiddeld aantal kinderen in dit onderzoek dat wel eens met de auto wordt gebracht op 33% (zie bijlage 1, tabel 15). Deze cijfers komen overeen met eerder onderzoek van o.a. het CROW, waaruit bleek dat ongeveer 30% van de kinderen met de auto wordt gebracht (CROW, z.d.).

Daarna zijn de meest voorkomende alternatieven samen naar school lopen (42%) kinderen die alleen naar school lopen (27%) en bij de ouders op de fiets (28%). In de type 1 en 2 wijken in grote en kleine steden en in rijkere wijken in kleine steden wordt het meest gelopen. Gezien de eerder geconstateerde afstanden tot school is dit verschil niet verwonderlijk.

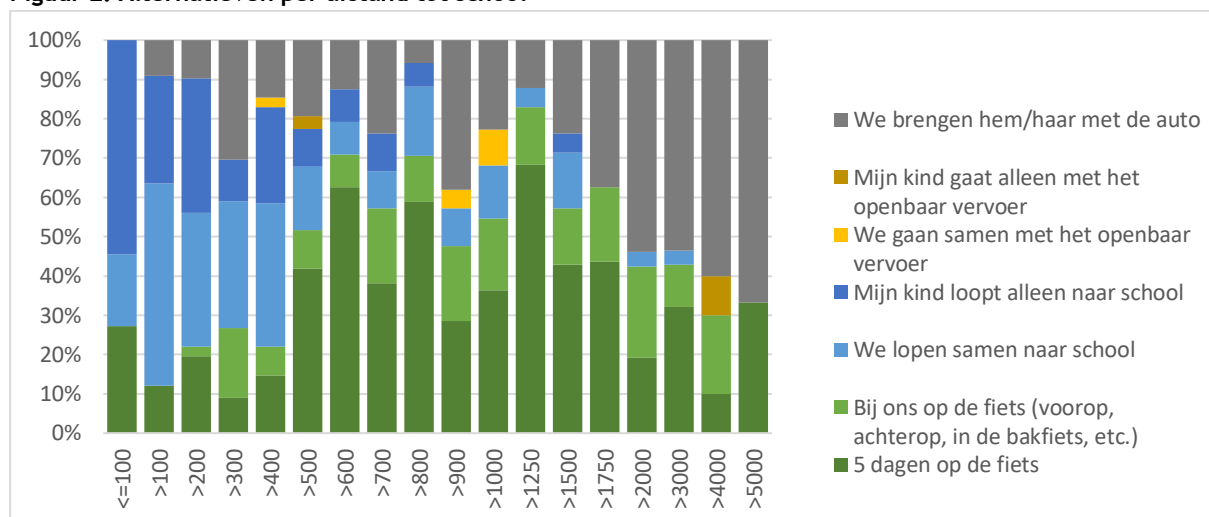
Tabel 6: Alternatieven waar voor wordt gekozen als kinderen niet of soms op de fiets naar school gaan (percentages van kinderen die niet of soms op de fiets gaan)

	Grote steden				Kleine steden			Totaal		
	Type 1	Type 2	Type 3	Totaal groot	Type 1	Type 3	Totaal klein	Type 1	Type 3	Totaal
Bij ons op de fiets	17%	44%	30%	26%	41%	15%	29%	29%	23%	28%
We brengen hem/haar met de auto	40%	44%	83%	59%	57%	49%	53%	49%	67%	56%
We lopen samen naar school	43%	80%	22%	39%	42%	49%	45%	42%	34%	42%
Mijn kind loopt alleen naar school	54%	24%	13%	33%	13%	29%	20%	32%	21%	27%
We gaan samen met het openbaar vervoer	4%	8%	1%	3%	0%	0%	0%	2%	1%	2%
Mijn kind gaat alleen met het openbaar vervoer	0%	0%	3%	1%	3%	0%	2%	2%	1%	1%

Toelichting: totalen per wijk kunnen boven de 100% uitkomen omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven. De percentages geven aan hoeveel procent van de respondenten een bepaald antwoord heeft gegeven. In bijlage 1, tabel 15 zijn dezelfde cijfers te vinden maar dan berekend t.o.v. het totaal aantal kinderen.

Kijken we naar de totalen van alternatieven ten opzichte van kinderen die 5 dagen per week op de fiets gaan, wordt een interessant patroon zichtbaar. De grafiek hieronder toont dat voor de kleine afstanden vaak wordt gekozen om te lopen (kinderen alleen of met hun ouders), de middelgrote afstanden wordt het meest gefietst, en hoe groter de afstand hoe vaker er voor de auto wordt gekozen. Dit wordt ook bevestigd door ander onderzoek (Van de Craats, 2019).

Figuur 2: Alternatieven per afstand tot school

3.2. Redenen om niet te fietsen

Gevraagd naar de redenen waarom er voor wordt gekozen om kinderen niet op de fiets naar school te laten gaan, is de afstand met 44% de belangrijkste factor, zoals te zien in tabel 7. Dit wordt onderbouwd door onderzoek van o.a. het CROW (z.d.). Gezien de eerder geconstateerde verschillen in afstanden, is het aannemelijk dat de afstand in de type 1 en 2 wijken in grote steden een reden is om te kiezen om naar school te lopen, terwijl dit in de type 3 wijken een reden is om te kiezen voor de auto. Dit valt ook te zien aan het percentage mensen dat kiest voor een alternatief omdat dit makkelijker is te combineren met doorrijden naar werk: dit is in de type 3 wijken in grote steden aanzienlijk hoger (39% in type 3 tegenover 15% in type 1).

Een andere belangrijke factor is verkeersveiligheid, dat door 30% wordt aangegeven als reden om kinderen niet op de fiets te laten gaan. Ook hier zijn er duidelijke verschillen zichtbaar tussen de verschillende wijken, want in de type 1 wijken in grote steden is (verkeers)veiligheid de voornaamste reden (33%) in plaats van afstand (23%). Verkeersveiligheid is ook in type 2 en 3 wijken in grote steden (60% en 31%) en in type 1 wijken in kleine steden (35%) een belangrijke reden om niet op de fiets te gaan. In de type 3 wijken in kleine steden is dit veel minder het geval (7%).

Verkeersveiligheid voor fietsers in grote steden is overigens niet alleen het gevolg van gemotoriseerd verkeer, maar ook van andere fietsers en drukte op de fietspaden (De Groot-Mesken et al., 2015). Voor verkeersslachtoffers onder kinderen die als fietser of voetganger aan het verkeer deelnemen is een aanrijding door zwaarder gemotoriseerd verkeer echter de voornaamste doodsoorzaak (SWOV, 2009). Ook de drukte rondom scholen tijdens het brengen en ophalen van kinderen is een zeer belangrijke factor als het gaat om verkeersveiligheid, zeker wanneer veel kinderen met de auto worden gebracht of opgehaald (zie o.a. CROW, z.d.).

Tabel 7: Redenen om niet op de fiets te gaan (percentages van kinderen die niet of soms op de fiets gaan)

	Grote steden				Kleine steden			Totaal		
	Type 1	Type 2	Type 3	Totaal groot	Type 1	Type 3	Totaal klein	Type 1	Type 3	Totaal
Verkeersveiligheid	33%	60%	31%	36%	35%	7%	23%	34%	20%	30%
Weersomstandigheden	30%	12%	39%	32%	19%	13%	17%	25%	27%	25%
Vanwege de afstand	23%	64%	45%	38%	48%	53%	50%	36%	49%	44%
Kan niet (goed) fietsen	7%	0%	5%	5%	17%	4%	12%	12%	5%	8%
Onhandelbaar op de fiets	1%	0%	0%	1%	1%	0%	1%	1%	0%	1%
Makkelijker te combineren met bijvoorbeeld doorrijden naar werk	15%	28%	39%	27%	22%	35%	28%	18%	37%	27%
Mijn kind wil dit graag	20%	0%	12%	14%	7%	4%	6%	13%	8%	10%

Toelichting: totalen per wijk kunnen boven de 100% uitkomen omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven. De percentages geven aan hoeveel procent van de respondenten een bepaald antwoord heeft gegeven. Per categorie zijn de twee meest voorkomende redenen vetgedrukt. In bijlage 1, tabel 16 zijn dezelfde cijfers te vinden maar dan berekend t.o.v. het totaal aantal kinderen.

3.3. Veilige route naar school?

Zoals hiervoor beschreven is verkeersveiligheid een belangrijke reden om kinderen niet op de fiets naar school te laten gaan. In tabel 8 is te zien dat 64% van de respondenten zegt dat er een veilige route naar school is. In de type 1 wijken is dit echter maar een krappe meerderheid, terwijl in de type 3 wijken in grote steden dit al op 63% ligt, en in kleine steden zelfs op 95%.

Tabel 8: Percentage dat zegt dat er een veilige route naar school is

	Grote steden				Kleine steden			Totaal		
	Type 1	Type 2	Type 3	Totaal groot	Type 1	Type 3	Totaal klein	Type 1	Type 3	Totaal
Ja (er is een veilige route)	56%	52%	64%	59%	52%	95%	70%	53%	78%	64%
Nee (geen veilige route)	23%	42%	23%	27%	32%	5%	21%	29%	15%	24%
Weet ik niet	22%	6%	13%	14%	16%	0%	9%	18%	7%	12%

Als we vervolgens kijken hoe de veiligheid van de route naar school samenhangt met of kinderen wel of niet op de fiets naar school gaan, zien we inderdaad een samenhang. In 80% van de gevallen dat er een veilige route is, gaan kinderen op de fiets naar school. In de gevallen dat er geen veilige route is gaat slechts 67% van de kinderen op de fiets (zie tabel 10 op de volgende pagina).

Tabel 9: Aantal kinderen dat op de fiets gaat t.o.v. ouders die weten dat er een veilige route is

Op de fiets naar school	Veilige route naar school	
	Ja	Nee
Ja + soms	80%	67%
Nee	20%	33%

4

Fietsbezit en leren fietsen

Een ander belangrijk deel van dit onderzoek richt zich op de vraag of kinderen een fiets hebben, hoe de conditie van deze fiets is, en of kinderen wel (hebben) leren fietsen.

4.1. Fietsbezit en conditie van de fiets

De meeste kinderen hebben een fiets, 95% van het totaal. Kijkend naar de verschillende wijken, zijn het vooral de kinderen die in een type 3 wijk naar school gaan die vrijwel allemaal een fiets hebben. In type 1 wijken ligt het percentage van kinderen die geen fiets hebben hoger (12% in grote steden, 8% in kleine steden). De conditie van de fiets is niet overal even goed. Hier springen vooral de type 3 wijken in kleine steden eruit met goede fietsen, en type 1 wijken in grote steden met matige en slechte fietsen. Ook als wordt gekeken of de fiets werkende verlichting en remmen heeft, is het contrast tussen de wijken erg groot. Zo heeft maar liefst 37% van de kinderfietsen in type 1 wijken in kleine steden geen werkende verlichting, vergeleken met slechts 3% in de type 3 wijken. Voor de remmen geldt dat 16% van de kinderen in de type 1 wijken in kleine steden geen werkende remmen heeft, tegenover 2% in de type 3 wijken in kleinere steden.

Tabel 10: Percentage kinderen dat een fiets heeft, en de conditie van deze fiets

	Grote steden				Kleine steden			Totaal		
	Type 1	Type 2	Type 3	Totaal groot	Type 1	Type 3	Totaal klein	Type 1	Type 3	Totaal
Fietsbezit										
Ja (ik heb een fiets)	88%	98%	99%	95%	92%	100%	95%	91%	99%	95%
Nee (geen fiets)	12%	2%	1%	5%	8%	0%	5%	9%	1%	5%
Conditie van de fiets										
Goed	73%	90%	84%	82%	81%	93%	87%	78%	88%	84%
Matig	23%	10%	15%	17%	13%	7%	10%	17%	11%	14%
Slecht	4%	0%	1%	2%	6%	0%	3%	5%	0%	2%
Verlichting										
Ja	74%	88%	89%	84%	63%	96%	83%	69%	92%	84%
Nee	26%	12%	10%	16%	37%	3%	16%	31%	7%	16%
Weet niet	0%	0%	1%	0%	0%	1%	1%	0%	1%	0%
Remmen										
Ja	88%	100%	98%	95%	84%	97%	92%	86%	98%	94%
Nee	12%	0%	2%	5%	16%	2%	7%	14%	2%	6%
Weet niet	0%	0%	0%	0%	0%	1%	1%	0%	0%	0%

4.2. Fietsbezit en op de fiets naar school

Van de kinderen die een fiets hebben, gaat 72% op de fiets naar school (zie tabel 11). Van de kinderen zonder fiets gaat 26% op de fiets naar school, waarschijnlijk met een geleende fiets of een fiets van school (sommige scholen hebben een fietsenplan). Als we kijken naar de conditie van de fietsen, zien we dat met name de kinderen die een fiets hebben die in slechte conditie verkeert minder vaak op de fiets naar school gaan (46% van hen gaat niet op de fiets naar school). Deze cijfers zijn ook terug te zien als wordt ingezoomd op de werking van verlichting en remmen van de fietsen.

Tabel 11: Aantal kinderen dat op de fiets gaat t.o.v. fietsbezit en conditie van de fiets

	Op de fiets naar school	
Fietsbezit	Ja + soms	Nee
Ja	72%	27%
Nee	26%	74%
Conditie van de fiets		
Goed	72%	28%
Matig	75%	25%
Slecht	54%	46%
Verlichting		
Ja	75%	24%
Nee	60%	40%
Weet niet	100%	0%
Remmen		
Ja	75%	25%
Nee	46%	54%
Weet niet	100%	0%

Ook blijkt uit de cijfers dat van de kinderen die naar school lopen (alleen of met hun ouders), 14% geen fiets heeft. Dat is een hoger percentage dan gemiddeld (5%). 21% van de kinderen die lopen hebben een fiets in matige of slechte conditie, ook iets hoger dan gemiddeld (16%). Voor kinderen die door hun ouders met de auto worden gebracht gaat dit niet op: daarvan zijn de percentages van het fietsbezit en de conditie van de fiets gemiddeld.

4.3. Leren fietsen

Hoe en of kinderen leren fietsen, en op welke leeftijd, is sterk afhankelijk van wat de school aanbiedt en of hun ouders hier zelf mee bezig zijn. In de vragenlijst was de vraag opgenomen of het kind fietslessen heeft gehad, verkeersexamen heeft gedaan, en of ouders hun kind leren fietsen / hebben leren fietsen.

Bijna overal leren kinderen fietsen van hun ouders, en hier zijn in dit onderzoek geen grote verschillen te ontdekken. Hierbij dient ook de kanttekening geplaatst te worden dat dit mensen een sociaal wenselijk antwoord kunnen geven, of dat ouders hun kind slechts enkele keren op een fiets hebben laten fietsen. Uit eerder onderzoek blijkt namelijk dat met name bij kinderen van migrantenouders vaak de voorbeeldfunctie van de ouders ontbreekt, omdat deze ouders minder vaak fietsen (Verhoeven & Schrijnen, 2010). Ook in dit onderzoek is enkele keren geantwoord dat kinderen niet van hun ouders leren fietsen, maar van bijvoorbeeld een neef.

De cijfers van fietslessen en het verkeersexamen zijn moeilijk ook te interpreteren, omdat de antwoorden per school sterk uiteenliepen. Het kan zijn dat niet alle ouders op de hoogte zijn van eventuele fietslessen. Het verkeersexamen wordt binnenkort weer gehouden, dus het zou kunnen dat een aantal mensen daarop vooruit heeft gelopen en nu alvast “ja” heeft geantwoord, of dat dit voor hen niet duidelijk is.

Als kinderen verkeersexamen hebben of fietslessen krijgen, zal dit meestal vóór groep 8 gebeuren. De cijfers van groep 8 geven dus een goede indicatie van het percentage kinderen dat deze lessen of het verkeersexamen al heeft gehad. Kijkend naar deze cijfers (tabel 12) lijkt het dat fietslessen met name in de type 1 en 2 wijken in grote steden en type 3 wijken in kleine steden worden gegeven. Hetzelfde geldt voor het verkeersexamen, hoewel ook dat percentage in type 1 wijken in kleine steden redelijk hoog is. Het percentage kinderen dat verkeersexamen heeft gehad in de type 3 wijken in grote steden is juist erg laag.

Tabel 12: Percentage kinderen dat fietslessen en verkeersexamen heeft gehad in groep 8

	Grote steden				Kleine steden			Totaal		
	Type 1	Type 2	Type 3	Totaal groot	Type 1	Type 3	Totaal klein	Type 1	Type 3	Totaal
Fietslessen gehad										
Groep 8	65%	63%	26%	48%	24%	73%	44%	45%	45%	47%
Verkeersexamen gehad										
Groep 8	78%	88%	27%	58%	69%	100%	78%	73%	57%	68%

4.4. Fietsen buiten school

Respondenten is gevraagd of kinderen wel eens buiten school fietsen, om te kijken of ze niet alleen maar naar school op de fiets gaan. Ook wordt op deze manier ondervraagd als kinderen niet op de fiets naar school gaan, maar daarbuiten wel eens fietsen. Dat blijkt ook uit de percentages, die aanzienlijk hoger zijn dan het aantal kinderen dat op de fiets naar school gaat. 93% van de kinderen in dit onderzoek fietst wel eens buiten school. Ook hier blijkt weer dat in type 1 wijken, met name in grote steden, minder wordt gefietst dan gemiddeld (18% in type 1 wijken in grote steden, 10% in kleine steden fietst nooit buiten school). Ook lijkt er een samenhang te zijn met het wel of niet naar school fietsen: zo fietst 74% van de kinderen die wel eens buiten school fietsen ook naar school (altijd of soms), en 68% van de kinderen die niet buiten school fietsen fietst ook niet naar school (zie tabel 14).

Tabel 13: Percentage kinderen dat ook buiten school wel eens fietst

	Grote steden				Kleine steden			Totaal		
	Type 1	Type 2	Type 3	Totaal groot	Type 1	Type 3	Totaal klein	Type 1	Type 3	Totaal
Fietsen buiten school										
Ja	82%	98%	97%	92%	90%	97%	93%	87%	97%	93%
Nee	18%	2%	3%	8%	10%	3%	7%	13%	3%	7%

Tabel 14: Percentage kinderen dat ook buiten school wel eens fietst en op de fiets naar school gaat

Fietsen buiten school	Op de fiets naar school	
	Ja + soms	Nee
Ja	74%	26%
Nee	30%	68%

5

Conclusie

Op basis van het aantal respondenten en het aantal scholen dat heeft deelgenomen aan dit onderzoek kunnen we de gepresenteerde cijfers niet generaliseren naar geheel Nederland. De hier gepresenteerde conclusies hebben dan ook alleen betrekking op de scholen die hebben meegedaan in dit onderzoek. De cijfers geven echter wel een duidelijke indicatie voor verschillende ontwikkelingen en fenomenen die zich voordoen in de steden met betrekking tot fietsgedrag van kinderen.

30% van de kinderen in dit onderzoek gaat niet op de fiets naar school. In wijken met een lage SES (hier ingedeeld in “type 1 wijken”) in grote steden gaat zelfs 48% niet op de fiets naar school. De twee meest gekozen alternatieven voor de fiets zijn lopen (met name in de type 1 wijken) of de auto (met name in de type 3 wijken met een hoge SES).

De afstand vanaf huis tot aan de basisschool lijkt de belangrijkste factor te zijn in de keuze die ouders maken over hoe hun kind naar school gaat. Bij kleine afstanden (vooral onder de 500 meter) wordt vaak gekozen om te lopen naar school. Bij middelgrote afstanden (ongeveer tussen de 500 en 2000 meter) wordt het meest gefietst. Bij grotere afstanden dan 2000 meter wordt het vaakst gekozen voor de auto.

De afstand tot school verschilt sterk per type wijk en per stad. Zo lijken in grote steden in wijken met een hoge SES (type 3) mensen gemiddeld het verst van de basisschool af te wonen. De keuze voor de auto wordt daar dan ook het meest gemaakt. De gemiddelde afstand tot school is in type 1 wijken (met een lage SES) in grote steden het kleinst, hoewel het niet veel verschilt van de andere typen wijken. Wel wordt in dit type wijk het meest gelopen naar school, zowel door kinderen zelfstandig als met de ouders mee.

De tweede reden waarom mensen ervoor kiezen hun kinderen niet op de fiets naar school te laten gaan is verkeersveiligheid. Dit is met name in type 1 wijken (wijken met een lage SES) in zowel grote als kleine steden een probleem. In type 3 wijken (met een hoge SES) in grote steden speelt het ook mee, maar in type 3 wijken in kleine steden lijkt het nauwelijks een rol te spelen. Kinderen voor wie er geen veilige route naar school is gaan ook minder vaak op de fiets naar school.

Ook is gekeken naar fietsbezit onder kinderen. Veruit de meeste kinderen in dit onderzoek hebben een fiets. In de type 1 wijken, en dan met name in grote steden, is dit percentage echter wel beduidend lager dan gemiddeld. Ook is in deze wijken de conditie van de fiets vaker matig of slecht, soms zonder verlichting of zelfs zonder werkende remmen. Het is dan wellicht ook niet verwonderlijk dat het met name in deze wijken is dat kinderen minder vaak buiten school fietsen. Kinderen die niet fietsen buiten school, gaan ook minder vaak op de fiets naar school.

Als wordt gekeken naar welke kinderen fietslessen en/of een verkeersexamen hebben gekregen, liggen deze percentages in type 1 en 2 wijken in grote steden en type 3 wijken in kleine steden veelal tussen de 60% en 90%, beduidend hoger dan in de andere wijken. Met name in de type 3 wijken in grote steden zijn deze percentages laag: rond de 25% heeft fietslessen en/of verkeersexamen gehad. Het aantal scholen in dit onderzoek is echter te laag om hier harde conclusies uit te trekken. Het zou interessant zijn om te kijken of deze trend zich door heel Nederland voordoet.

Vervolgonderzoek

Er zijn nog enkele andere vragen uit dit onderzoek gerezen die interessant zouden zijn voor vervolgonderzoek:

- Zijn er financiële / economische redenen waardoor kinderen geen fiets of een slecht onderhouden fiets hebben?
- Kunnen basisschoolkinderen goed fietsen?
- Hoeveel wordt er gebruik gemaakt van speciaal schoolvervoer, zoals schoolbussen?
- Hoe zit het met veiligheid in het verkeer bij met name oudere kinderen als het gaat om bel en app-gedrag?
- In hoeverre is er sprake van diefstal van fietsen van scholen, en speelt dit een rol in de keuze om wel of niet te fietsen?
- Zijn er goede fietspaden op de route naar school?
- Zijn er nog andere redenen om niet te fietsen, zoals sociaal-culturele achtergrond?

Bronvermelding

Centraal Bureau voor de Statistiek, Kerncijfers Wijken en Buurten 2015-2018

CROW (z.d.) *Schoolmobiliteit en gedrag*. CROW-KpVV, Ede.

De Groot Mesken, J., Vissers, L., & C.W.A.E. Duivenvoorden (2015). *Stedelijke mobiliteit op het fietspad*. Den Haag, Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV.

Inspectie voor de Gezondheidszorg (2013) *Integrale aanpak leefstijlondersteuning in achterstandswijken ondanks goede initiatieven nog onvoldoende*. Utrecht, Inspectie voor de Gezondheidszorg, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

SWOV (2009). *Verkeersveiligheid van kinderen in Nederland*. Leidschendam, Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV.

Van de Craats, I. (2019) *Healthy School Environments: Analysis of the factors influencing the travel mode to school of Dutch Primary School children and its relation with parental safety perception and children's well-being and health*. Master thesis, Eindhoven University of Technology.

Verhoeven, R. & P.M. Schrijnen (2010). *Allochtonen onderweg: fietsgebruik onder immigranten*. Bijdrage aan het Colloquium Vervoersplanologisch Speurwerk, 25 en 26 november 2010, Roermond.

Bijlage 1: Cijfers

In deze bijlage staan enkele tabellen met cijfers die worden gebruikt in de rapportage.

Tabel 15: Alternatieven waar voor wordt gekozen als kinderen niet of soms op de fiets naar school gaan (percentages van totaal aantal kinderen)

	Grote steden				Kleine steden			Totaal		
	Type 1	Type 2	Type 3	Totaal groot	Type 1	Type 3	Totaal klein	Type 1	Type 3	Totaal
Bij ons op de fiets	13%	18%	17%	16%	24%	9%	17%	20%	13%	16%
We brengen hem/haar met de auto	32%	18%	46%	36%	33%	29%	31%	32%	38%	33%
We lopen samen naar school	34%	32%	12%	24%	24%	29%	26%	28%	20%	25%
Mijn kind loopt alleen naar school	42%	10%	7%	20%	7%	17%	12%	21%	12%	16%
We gaan samen met het openbaar vervoer	3%	3%	1%	2%	0%	0%	0%	1%	0%	1%
Mijn kind gaat alleen met het openbaar vervoer	0%	0%	1%	1%	2%	0%	1%	1%	1%	1%

Tabel 16: Redenen om niet op de fiets te gaan (percentages van totaal aantal kinderen)

	Grote steden				Kleine steden			Totaal		
	Type 1	Type 2	Type 3	Totaal groot	Type 1	Type 3	Totaal klein	Type 1	Type 3	Totaal
Verkeersveiligheid	26%	24%	17%	22%	20%	4%	13%	23%	11%	18%
Weersomstandigheden	24%	5%	22%	19%	11%	8%	10%	16%	15%	15%
Vanwege de afstand	18%	26%	25%	23%	28%	31%	29%	24%	28%	26%
Kan niet (goed) fietsen	6%	0%	3%	3%	10%	3%	7%	8%	3%	5%
Onhandelbaar op de fiets	1%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	1%	0%	0%
Makkelijker te combineren met bijvoorbeeld doorrijden naar werk	12%	11%	22%	16%	13%	21%	16%	12%	21%	16%
Mijn kind wil dit graag	15%	0%	7%	8%	4%	3%	3%	9%	5%	6%

Bijlage 2: Vragenlijst ouders

Algemeen

1. Waar woont u?	Postcode:				
	Plaatsnaam:				
<i>Als uw kind vanuit verschillende adressen naar school gaat, bijvoorbeeld omdat u gescheiden bent, vul dan hieronder de gegevens van de andere ouder / verzorger in:</i>					
Optioneel: gegevens andere ouder / verzorger	Postcode:				
	Plaatsnaam:				

2. Hoeveel kinderen heeft u op de basisschool?	1	2	3	4	Meer
	☐	☐	☐	☐	☐

Als u meerdere kinderen op de basisschool heeft en uw kinderen gaan niet op dezelfde manier naar school, wilt u dan voor ieder kind een aparte vragenlijst invullen of online invullen op www.fietsonderzoek-basisschool.nl ?

3. Hoe oud is uw kind?	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4. Is het een jongen of een meisje?	Jongen	Meisje
	☐	☐

5. In welke groep zit uw kind?	1	2	3	4	5	6	7	8
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. Op welke school zit uw kind?				
---------------------------------	--	--	--	--

Naar school

7. Wat is ongeveer de afstand van huis naar school?		
_____ kilometer of	_____ minuten op de fiets of	_____ minuten lopen
<i>Als uw kind vanuit verschillende adressen naar school gaat, bijvoorbeeld omdat u gescheiden bent, vul dan hieronder de gegevens van de andere ouder / verzorger in:</i>		
_____ kilometer of	_____ minuten op de fiets of	_____ minuten lopen

8. Gaat uw kind op de fiets naar school?	Ja	Nee	Soms
	☐	☐	☐

9. Zo ja (of soms), hoe vaak per week ongeveer?	1 dag ☐	2 dagen ☐	3 dagen ☐	4 dagen ☐	5 dagen ☐
10. Fietst u dan mee met uw kind?	Ja ☐	Nee ☐	Soms ☐		
11. Is er een veilige route om naar school te fietsen?	Ja ☐	Nee ☐	Weet niet ☐		
12. Zo ja, kent uw kind die route?	Ja ☐	Nee ☐	Weet niet ☐		
13. Als de route naar school veiliger zou zijn, zou u uw kind dan altijd op de fiets laten gaan?	Ja ☐	Nee ☐	Weet niet ☐		

Fietsen algemeen

14. Heeft uw kind een fiets?	Ja ☐	Nee ☐			
15. Zo ja, hoe is de kwaliteit van deze fiets?	Goed ☐	Matig ☐	Slecht ☐		
16. Heeft de fiets een werkend voor- en achterlicht?	Ja ☐	Nee ☐			
17. Werken de remmen van de fiets goed?	Ja ☐	Nee ☐			
18. Heeft uw kind meegedaan aan fietslessen?	Ja ☐	Nee ☐			
19. Heeft uw kind meegedaan aan het verkeersexamen?	Ja ☐	Nee ☐			
20. Heeft u uw kind leren fietsen, of bent u daar mee bezig?	Ja ☐	Nee ☐			
21. Fietst uw kind wel eens buiten school?	Ja ☐	Nee ☐			
22. Ging u zelf vroeger op de fiets naar de basisschool?	Ja ☐	Nee ☐	Soms ☐		

Niet op de fiets

Beantwoord de vragen in dit onderdeel alleen als uw kind **niet of soms** op de fiets naar school gaat.

23. Als uw kind niet of soms op de fiets gaat, hoe gaat uw kind dan meestal naar school? <i>Meerdere antwoorden mogelijk</i>	
☐	Bij ons op de fiets (voorop, achterop, in de bakfiets, etc.)
☐	We brengen hem / haar met de auto
☐	We lopen samen naar school
☐	Mijn kind loopt alleen naar school
☐	We gaan samen met het openbaar vervoer
☐	Mijn kind gaat alleen met het openbaar vervoer
☐	Anders, namelijk:

24. Zou u liever willen dat uw kind wel op de fiets zou gaan?	Ja ☐	Nee ☐	Weet niet ☐
---	-----------------------------	------------------------------	------------------------------------

25. Waarom gaat uw kind niet met de fiets naar school? <i>Meerdere antwoorden mogelijk</i>	
☐	(Verkeers)veiligheid
☐	Weersomstandigheden
☐	Vanwege de afstand
☐	Kan niet (goed) fietsen
☐	Onhandelbaar op de fiets
☐	Makkelijker te combineren met bijvoorbeeld doorrijden naar werk
☐	Mijn kind wil dit graag
☐	Anders, namelijk:

26. Gaat uw kind altijd al op dezelfde manier naar school?	Ja ☐	Nee ☐	Weet niet ☐
--	-----------------------------	------------------------------	------------------------------------

27. Zo nee, wanneer is dit veranderd en hoe ging uw kind daarvoor naar school?	
--	--

28. En waarom is dit veranderd?	
☐	(Verkeers)veiligheid
☐	Weersomstandigheden

☐	Vanwege de afstand
☐	Kan niet (goed) fietsen
☐	Onhandelbaar op de fiets
☐	Makkelijker te combineren met bijvoorbeeld doorrijden naar werk
☐	Mijn kind wil dit graag
☐	Anders, namelijk:

Bijlage 3: Vragenlijst kinderen

Algemeen

1. Waar woon je?	Postcode:								
	Plaatsnaam:								

2. Hoe oud ben je?	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. Ben je een jongen of een meisje?	Jongen	Meisje
	☐	☐

4. In welke groep zit je?	1	2	3	4	5	6	7	8
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5. Op welke school zit je?								
----------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

Naar school

6. Hoe ver is het ongeveer naar school?				
_____ kilometer	of	_____ minuten op de fiets	of	_____ minuten lopen

7. Gaat je op de fiets naar school?	Ja	Nee	Soms
	☐	☐	☐

8. Hoe vaak per week ongeveer?	1 dag	2 dagen	3 dagen	4 dagen	5 dagen
	☐	☐	☐	☐	☐

9. Fietst je vader of moeder dan mee?	Ja	Nee	Soms
	☐	☐	☐

10. Is er een veilige weg om naar school te fietsen?	Ja	Nee	Weet niet
	☐	☐	☐

11. Ken je die weg?	Ja	Nee	Weet niet
	☐	☐	☐

12. Zou je altijd op de fiets gaan als het veiliger is?	Ja	Nee	Weet niet
	☐	☐	☐

Fietsen algemeen

13. Heb je een fiets?	Ja ☐	Nee ☐	
14. Hoe is de kwaliteit van deze fiets?	Goed ☐	Matig ☐	Slecht ☐
15. Heeft de fiets een werkend voor- en achterlicht?	Ja ☐	Nee ☐	
16. Werken de remmen van de fiets goed?	Ja ☐	Nee ☐	
17. Heb je meegedaan aan fietslessen?	Ja ☐	Nee ☐	
18. Heb je meegedaan aan het verkeersexamen?	Ja ☐	Nee ☐	
19. Heeft één van je ouders je leren fietsen of ben je daar nog steeds mee bezig?	Ja ☐	Nee ☐	
20. Fiets je ook wel eens buiten school?	Ja ☐	Nee ☐	
21. Gingen je ouders vroeger op de fiets naar de basisschool?	Ja ☐	Nee ☐	Weet niet ☐

Niet op de fiets

Deze vragen hoef je alleen te antwoorden als je **niet of soms** op de fiets naar school gaat.

22. Als je niet op de fiets naar school gaat. Hoe ga je dan naar school? <i>Meerdere antwoorden mogelijk</i>			
☐	Bij mijn vader of moeder op de fiets (voorop, achterop, in de bakfiets, etc.)		
☐	Mijn vader of moeder brengt me met de auto		
☐	Ik loop met mijn vader of moeder naar school		
☐	Ik loop alleen naar school		
☐	Ik ga met mijn vader of moeder met de bus		
☐	Ik ga alleen met de bus		
☐	Anders, namelijk:		
23. Zou je liever altijd op de fiets gaan?			
Ja ☐		Nee ☐	Weet niet ☐
24. Waarom ga je niet op de fiets naar school? <i>Meerdere antwoorden mogelijk</i>			

☐	Het is niet veilig op de weg
☐	Vanwege het weer
☐	Vanwege de afstand
☐	Ik kan niet (goed) fietsen
☐	Dan kunnen mijn ouders makkelijk doorrijden naar werk
☐	Ik wil niet op de fiets
☐	Anders, namelijk:

25. Ga je altijd al op dezelfde manier naar school?	Ja	Nee	Weet niet
	☐	☐	☐

26. Zo nee, hoe ging je eerst naar school?	
--	--

27. En waarom ga je nu anders naar school?	
☐	Het is niet veilig op de weg
☐	Vanwege het weer
☐	Vanwege de afstand
☐	Ik kan niet (goed) fietsen
☐	Dan kunnen mijn ouders makkelijk doorrijden naar werk
☐	Ik wil niet op de fiets
☐	Anders, namelijk:

Labyrinth Onderzoek & Advies

Labyrinth is een full-service onderzoeks- en adviesbureau dat bestaat uit een uitstekend op elkaar ingespeeld team van specialisten met ruime ervaring op diverse onderzoeksterreinen. Zo is Labyrinth actief binnen verschillende maatschappelijke werkvelden, zoals diversiteit, migratie, integratie, leefbaarheid, sociale veiligheid, wonen, zorg & welzijn, arbeidsmarkt en jeugd. Labyrinth weet hierbij als geen ander iedereen te bereiken, ongeacht taal, achtergrond en sociaaleconomische status. Niet praten óver hen, maar mét hen, is daarbij de visie.